

Ebeveynlerin Akıllı Cihazlarda Kullanılan İçerik Tanımlama Standartları ile İlgili Farkındalıklarının İncelenmesi*

Investigation of the Parents' Awareness about the Content Identification Standards on Smart Devices

Feyza ŞAHİN¹, Gülcan ÖZTÜRK²

¹Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü. sahin.feyza@gmail.com

²Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü. ozturkg@balikesir.edu.tr

Makalenin Geliş Tarihi: 22.05.2018

Yayına Kabul Tarihi: 19.10.2018

ÖZET

Akıllı telefonlar başta olmak üzere taşınabilir cihazlar her yaşta kullanıcı tarafından yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bu cihazlara kurulabilen ve çocuklar tarafından sıklıkla kullanılan uygulamalarla ilgili bir takım içerik tanımlama ve yaş derecelendirme standartları bulunmaktadır. Bu araştırmanın amacı, akıllı cihazlardaki uygulamalara ilişkin ebeveynlerin içerik tanımlama ve yaş derecelendirme standartları konusundaki farkındalık durumlarını incelemektir. Araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması deseni ile yürütülmüş, veriler yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Görüşmeler 2016-2017 öğretim yılı ikinci döneminde Batı Anadolu'da bir şehir merkezinde ikamet eden 2-16 yaş aralığında çocuğu olan ve akıllı cihaza sahip ebeveynler ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler yazılı hale getirildikten sonra içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenip kodlanmış ve kodlamalara göre sınıflandırılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, ebeveynlerin çoğunun içerik tanımlama ve yaş derecelendirme standartları hakkında fikirlerinin olmadığı görülmüştür. Ebeveynler, cihaz şifreleme, veli kontrol uygulamaları, güvenlik önlemleri gibi

***Alıntılama:** Şahin, F. ve Öztürk, G. (2019). Ebeveynlerin akıllı cihazlarda kullanılan içerik tanımlama standartları ile ilgili farkındalıklarının incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(1), 297-322.

27-29 Nisan 2017 tarihlerinde Çanakkale, Türkiye'de düzenlenmiş olan VII. Uluslararası Eğitimde Araştırmalar Kongresinde sunulan ve Özeti Kitabı, s. 82'de yayımlanan "Ebeveynlerin Akıllı Cihazlardaki Uygulamalarla İlgili Farkındalık Durumlarının İncelenmesi" başlıklı sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

kısıtlamalar getirmeden çocuklarının akıllı cihazları kullanmaları konusunda tedirginlik hissettiklerini belirtmişler, uygulama marketinin ebeveyn kontrolü veya işletim sisteminin yaş derecelendirme özelliğini kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Araştırma sonucunda akıllı cihazların bilinçli kullanımına ve gelecek araştırmalara yönelik birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Akıllı Cihazlar, Yaş Derecelendirmeleri, İçerik Tanımlayıcılar, Ebeveyn Denetimi

ABSTRACT

Mobile devices, especially smartphones, are used intensively by users of all ages. There are a number of content description and age rating standards for applications that can be installed on these devices and are frequently used by children. The purpose of this research was to examine the awareness of parents about the content identification and the age rating standards for the applications that could be installed on smart devices. The research was carried out with the case study from the qualitative research designs and data were collected using semi-structured interview method. Interviews were conducted with 33 parents who have children between 2-16 years and living in a city centre in western Anatolia in the second semester of 2016–2017 academic year. Participants were determined by the purposeful sampling method. The data obtained from the interviews are analysed and then coded by using content analysis method and classified according to coding. As a result of the analyses, it was seen that most of the parents had no idea about the content description and the age rating standards. Parents stated that they felt anxiety about their children's using smart devices without restrictions such as device encryption, parental control, security precautions, and they stated that they did not use parental control of the application market or the limitation feature on the operating system. As a result of the research, some suggestions were made for the conscious use of smart devices and for future research.

Keywords: Smart Devices, Age Ratings, Content Definitions, Parental Control

GİRİŞ

Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle birlikte, üzerinde birçok işlemi kolaylıkla gerçekleştirebildiğimiz farklı özelliklerde, akıllı cihaz adı verilen teknolojik cihazlar ortaya çıkmıştır (Mattern, 2003). Teknolojik cihazların sayılarının ve çeşitlerinin artmasıyla kullanım alanları genişlemiş ve kullanılma oranları yükselmiştir. Yapılan araştırmalar küçük yaşlardan itibaren bireylerin teknoloji kullanımında oldukça aktif olduklarını göstermektedir (İnayet, 2013). Özellikle televizyonlar, dizüstü bilgisayarlar, tablet bilgisayarlar, akıllı telefonlar günümüz dünyasında çocukların hayatlarının bir parçası olmuştur (Akkoyunlu ve Tuğrul, 2002). Günümüzde akıllı cihazların kullanımlarının artmasıyla cihazlara yüklenen uygulamalar daha çok geliştirilmeye başlanmış ve uygulama indirme oranları da buna paralel olarak artış göstermiştir. Bu noktada bu cihazların zararlarının, yararlarından fazla olmaması için ebeveynlerin bilinçli olmaları gerekmektedir (Kuzu, 2008). Özellikle 2–16 yaş aralığındaki çocuklar için veli kontrolü önem arz etmektedir. Kuzu'ya (2008) göre internette yer alan olumsuz içeriklerin, özellikle küçük yaşta çocukların zihinsel ve ruhsal gelişimini olumsuz yönde etkilememesi için ebeveynlere önemli görevler düşmektedir. Bu konuda alınabilecek önlemlerden en önemlisi çocukların kullandığı cihazları kontrol etmek veya bunu sağlayan uygulamaları kullanmaktır. Teknolojinin hızla ilerlediği günümüzde hayatımızın her noktasında yer almaya devam eden bu cihazları hayatımızdan tümüyle çıkarmak veya çocukların bunları kullanmalarını engellemek neredeyse imkânsızdır. Çocukları akıllı cihazları doğru ve faydalı amaçlar için kullanmaya yönlendirmek ebeveynlerin en önemli görevlerinden biri olmalıdır. Çocukların çoğunun elinde olan bu cihazların kullanımının yasaklanması, mutsuzluk ve güvensizlik oluşturmaya başlayacak veya bu cihazların gizli kullanımını arttıracaktır. Bu gibi olumsuz durumların ortaya çıkmasındansa gerekli önlemler alındıktan sonra kâfi miktarda çocukların kullanımlarına sunulması hem çocukları hem de aileleri mutlu edecektir. Çocukların akıllı cihazları nasıl kullandığı konusunda ailelerin yeterince bilinçli olmadıkları ve bu noktada gereken önemi göstermediklerini ortaya koyan çalışmalar yapılmıştır (Kılınç, 2015).

Ailelerin ilk olarak bilinçlenmesi gereken nokta, akıllı cihazlara yüklenen uygulamalar ve kullanımına verilen izinler olmalıdır. Oyun yükleyen çocuk bilinçsiz tıklamalar sonucu kişisel bilgilerin çalınmasına, uygulamalara bilinçsizce ödeme yapılmasına, reklam ve uygunsuz içeriğe yönlendirici linklere tıklama yapılmasına neden olabilir. Ebeveynlerin bilinçli olup gereken önlemleri alması durumunda bunların birçoğu önlenebilir. Akıllı cihazlara indirilen uygulamalarda içeriğin incelenmesi çocuğun psikolojik sağlığı açısından da önem taşımaktadır. Günümüzde hem Android hem de iOS işletim sistemine sahip cihazlarda içerik tanımlama ve yaş derecelendirme standartları kullanılmaktadır. Bunlar Pan Avrupa Oyun Bilgi Sistemi (Pan European Game Information) [PEGI] içerik tanımlayıcıları ve Eğlence Yazılımları Derecelendirme Kurulu (Entertainment Software Rating Board) [ESRB] yaş derecelendirmeleridir. Bu standartlar sayesinde aileler oyunları indirmeden veya satın almadan önce bilgilendirilmekte ve çocuklarının yaşlarına göre erişebilecekleri oyun veya içeriklere sınırlandırma getirebilmektedirler. PEGI içerik tanımlayıcıları ve ESRB yaş derecelendirmeleri, yaş sınıflandırma simgeleriyle birlikte uygulamaların veya oyunların hangi yaşa hitap ettiğini göstermek amacıyla kullanılırlar. Bu standartlar ebeveynlere, çocukları için akıllı cihazlarda güvenlik sağlamada ve içerikleri kontrol altına almada (örneğin şiddet, kötü dil kullanımı, uygunsuz içerik vb. konularda) yardımcı olmaktadır (Özhan, 2011).

PEGI İçerik Tanımlayıcıları

PEGI içerik tanımlayıcıları, tüm platformlardaki oyun, video, eğlence gibi içerikler için hazırlanmış derecelendirmelerdir. PEGI içerik tanımlayıcılarının amacı içerikleri yaş gruplarına göre kategorize ederek ebeveynleri uyarmaktır. PEGI sistemi 2003 yılında hayata geçirilmiş ve şu an 30'un üstünde Avrupa ülkesinde kullanılmaktadır (Umbut, 2012; PEGI, 2016).

Şekil 1'de de görüldüğü üzere PEGI içerik tanımlayıcıları, beş kategoriden oluşan yaş seviyelerinden oluşmaktadır.

Şekil 1. PEGI içerik tanımlayıcıları (PEGI, 2016)

- *PEGI 3*: Bu kategoriye sahip oyunlar hemen hemen tüm yaş grupları için uygundur.
- *PEGI 7*: İçerik açısından PEGI 3 ile aynıdır fakat bazı içerikler küçük çocuklar için korkutucu olabilir.
- *PEGI 12*: Bu kategorideki içerikler PEGI 7'dekine benzerdir fakat bu kategorideki oyunlarda fantezi karakterler, bazı argo kelimeler ve bazı cinsel içerikler daha belirgindir.
- *PEGI 16*: Bu gruptaki içerikler daha net şekilde PEGI 12'dekilere göre daha fazla cinsel içerik, tütün ve uyuşturucuya özendirme ve argo kelimeler içerir.
- *PEGI 18*: Bu kategorideki içerikler çok fazla argo kelime, şiddet, ani tepki, iğrenme gibi durumlar içerir (Umbut, 2012; PEGI, 2016).

PEGI içerik tanımlama sisteminde yaş derecelendirmelerinin yanı sıra yaş gruplarında kullanılan 8 ayrı grupta da sunulmuştur (Umbut, 2012; PEGI, 2016). Bunlar:

- *VIOLENCE (ŞİDDET)*: Oyun, şiddet unsurları içermektedir.
- *BAD LANGUAGE (KÖTÜ DİL)*: Oyun, argo küfür gibi kelimeler veya sesler içermektedir.
- *FEAR (KORKU)*: Oyun, korkutucu ve çocukları endişeye sevk edici içeriğe sahiptir.
- *SEX (CİNSELLİK)*: Oyun, içerisinde seks sahneleri ya da çıplaklık bulunmaktadır.
- *DRUGS (UYUŞTURUCU)*: Oyun, uyuşturucu kullanmayı özendirici içeriğe sahiptir.
- *DISCRIMINATION (AYRIMCILIK)*: Oyun, ayırım yaptırıcı ve çeşitli davranışlara özendirici içeriğe sahiptir.

- **GAMBLING (KUMAR):** Oyun, kumar oynamayı özendirici içeriğe sahiptir.
- **ONLINE GAME (ÇEVİRİMİÇİ OYUN):** Oyun, çevrimiçi oynayabilir (Umbut, 2012; PEGI, 2016).

ESRB Yaş Derecelendirmeleri

ESRB yaş derecelendirmeleri ABD menşei olmakla beraber kategorileri tüm dünyadaki oyunları kapsamaktadır. ESRB sistemi, PEGI sistemi ile benzerlik göstermekle birlikte 8 farklı kategoriden oluşmaktadır (Şekil 2) (ESRB, 2016).

Şekil 2. ESRB yaş derecelendirmeleri (ESRB, 2016)

- **eC (Early Childhood - Erken Çocukluk):** 3 yaş ve üzeri için uygun içeriği temsil etmektedir. Bu derecedeki oyunlar uygunsuz içerik barındırmadığı için küçük yaşlar için uygundur.
- **E (Everyone - Herkes):** 6 yaş ve üzeri için uygun içeriği temsil etmektedir. Bu derecedeki oyunlar içeriğinde çizgi film, fantastik karakterler, az düzeyde argo ve az düzeyde şiddet unsuru içerir.
- **E+10 (Everyone +10 - 10 yaş ve üzeri herkes):** 10 yaş ve üzeri için uygun içeriği temsil etmektedir. Bu derecedeki oyunlarda hayali karakterler, şiddet ve argo kelimeler daha fazladır.
- **T (Teen - 13 yaş ve üzeri herkes):** 13 yaş ve üzeri için uygun içeriği temsil etmektedir. Bu derecedeki oyunlar argo kelimeler ve şiddet unsurları, kumar, küfür, müstehcen durumlar içerir.
- **M (Mature - Olgun):** 17 yaş ve üzeri için uygun içeriği temsil etmektedir. Bu derecedeki oyunlarda yüksek seviyede küfür, argo, seks, kan ve kumar vardır.
- **AO (Adults Only - Sadece Yetişkin):** 18 yaş üzeri için uygun içeriği temsil etmektedir. Bu derecedeki oyunlar, içeriğinde aşırı şiddet veya çıplaklık ya da seks barındırır.

➤ *RP (Rating Pending - Değerlendirilmemiş İçerik):* İçerik değerlendirilmemiştir (Umbut, 2012; ESRB, 2016).

Yaş derecelendirmeleri Android işletim sistemini kullanan cihazlarda bulunan uygulamaların yüklendiği uygulama marketi (Play Store) uygulamasının “Ayarlar” bölümünden “Kullanıcı denetimleri” kısmında “Ebeveyn denetimleri” seçilerek kullanılmaktadır. Söz konusu ayarın yapılması durumunda, uygulama ebeveynlerden bir şifre belirlemesini istemekte ve yukarıda belirtilen derecelendirmelere göre hangi düzeydeki uygulamaların cihazlara yüklenmesine izin verileceğinin belirlenmesi istenmektedir. Böylece cihazı kullanan çocuk tanımlanan şifreyi girmeden izin verilen dışındaki içeriklere ilişkin uygulamaları veya oyunları indirememektedir. Ayrıca uygulama marketinde bir uygulamanın ya da oyunun yükleneceği sayfada bu içerik tanımlayıcılardan hangisine uygunsuzsa onun sembolü yer almaktadır.

Yaş derecelendirme sistemi iOS işletim sistemini kullanan cihazlarda “Ayarlar” bölümündeki “Genel” kısımdan “Sınırlamalar” seçilerek kullanılmaktadır. “Sınırlamalar” seçilince bir şifre belirlemesi istenmekte ve “İzin verilen içerik” bölümünde derecelendirme ölçütlerinin kullanılacağı ülke seçiminin yanı sıra filmler, TV şovları, kitaplar, uygulamalar, web siteleri için yukarıda belirtilen derecelendirmelerde göre hangi düzeye izin verileceğinin belirlenmesi istenmektedir. Böylece cihazı kullanan çocuk tanımlanan şifreyi girmeden izin verilenler dışındaki içeriklere ulaşamamakta ve izin verilmeyen dereceye sahip uygulamaları veya oyunları indirememektedir. Ayrıca işletim sisteminin uygulama marketinde (App Store) bir uygulamanın ya da oyunun yükleneceği sayfada bu yaş derecelendirmelerinden hangisine uygunsuzsa yaş sınırı olarak belirtilmektedir.

Ülkemizde oyunlar ve uygulamalar için özel olarak yapılmış PEGI içerik tanımlayıcıları veya ESRB yaş derecelendirmeleri gibi bir derecelendirme sistemi bulunmamaktadır. Cihazda kullanılan işletim sistemine (Android veya iOS) göre içerik derecelendirmeleri özelliği kullanılmaktadır.

Akıllı cihazların hayatımızın bir parçası olması ve bu cihazların kullanımında çocukların aktif role sahip olmasına rağmen akıllı cihazlarda ebeveyn denetiminin ne durumda olduğunun belirlenmesine yönelik çok az çalışma yapılmıştır. Yapılan bir araştırma göstermiştir ki; aileler %80,4 oranında ebeveyn kontrol yazılımı kullanmamaktadır (Ayas ve Horzum, 2013). Ebeveynlerin çocuklarını akıllı cihazların zararlarından koruyabilmeleri ve çocuklarını bu konuda bilinçlendirebilmeleri için kendilerinin bu konuda yeterli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir (Ayas ve Horzum, 2013).

Felini (2014), ebeveynlerin oyunlar hakkında bilinçli kararlar verebilmeleri için PEGI ve ESRB derecelendirmelerinin yeterince açıklayıcı olmadığını ve oyunların içeriği için bu derecelendirmelerin yeterli olamayacağını ifade etmiştir. Aynı çalışmada, ebeveynlerin oyunların zararlı olup olmadığına karar verebilmelerinin tek yolunun, çocuklarının oynadığı oyunları izlemeleri olduğu belirtilmiştir. Ebeveynlerin oyunlarla ilgili endişeleri üzerine Kutner, Olson, Warner ve Hertzog (2008) tarafından yapılan araştırmada ise, ebeveynlerin video oyunları ile ilgili en çok endişe duydukları noktaların çocuklarının bu oyunlarda geçirdikleri süre, bu sürenin uzun olmasından dolayı sosyal becerilerin ihmal edilmesi ve fiziksel sağlık sorunlarının ortaya çıkması, ailelerin çocuklarını kontrol altına alamamaları ve oyunun içeriği hakkında tam anlamıyla emin olamamaları olduğu ifade edilmiştir. Lee ve Chea (2007), ebeveynlerin 10-12 yaş grubundaki çocuklarının internet kullanımına ilişkin yaklaşımlarını belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında çevrimiçi oyunlar, çevrimiçi eğitsel etkinlikler ve iletişim konularında rehberlik etme durumlarını incelemiştir. Çalışmada ebeveynlerin “süre sınırlaması koyma” ve “web sitesi yasaklama” yaklaşımlarının internet kullanım biçimini etkilemediği; “web sitesi önerme” ve “bilgisayar ya da interneti birlikte kullanma” yaklaşımlarının çevrimiçi eğitsel etkinlikleri olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Çalışmada ayrıca “bilgisayar ya da interneti birlikte kullanma” yaklaşımının iletişim üzerinde olumlu etkilerinin olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

İncelenen literatürde akıllı cihazları kullanan çocuklar için güvenlik sağlamada ve içerikleri kontrol altına almada ebeveynlere yardımcı olan PEGI içerik tanımlayıcıları

ve ESRB yaş derecelendirmeleri konusundaki bilinç düzeyi ile ilgili ülkemizde yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanmamış olmakla beraber Karataş (2010) tarafından yapılmış bir çalışmada, bilgisayar/internet oyunlarını oynayan öğrenciler ve onların ebeveynleri ile öğretmenlerinin bilgisayar/internet oyunları için akıllı etiketlere yönelik farkındalık düzeyleri ve oynadıkları oyun türleriyle ilgili veriler sunulmuştur. Çalışma, Türkiye’de 9-11 yaş grubu 79 ilköğretim öğrencisi ve 79 ebeveyn ile 18 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere, ebeveynlerine ve öğretmenlerine bilgisayar/internet oyunlarına ilişkin farkındalıklarını belirlemek için açık uçlu ve/veya çoktan seçmeli sorular sorulmuştur. Çalışmada, görüşme yapılan ebeveynler ve öğrenciler oyunlar için kullanılan akıllı etiketlere dikkat ettiklerini ifade etmişler ancak öğrencilerin 9-11 yaş grubu için uygunsuz olarak etiketlenmiş oyunları oynadıklarını belirttikleri görülmüştür. Bulgular, öğrencilerin oyun alışkanlıklarını değiştirmede, gelişen teknolojinin ebeveynler ve öğretmenlerin görevlerini zorlaştırdığını göstermiştir. Çalışmada, öğrencilerin bilgisayar oyunlarının alkol ve sigara kadar zararlı olabileceği konusunda uyarılarak oyunlar hakkında özerklik kazanmaları gerektiği belirtilmiştir (Karataş, 2010).

Ebeveynlerin PEGI içerik tanımlayıcıları ve ESRB yaş derecelendirmeleri konusundaki farkındalık durumlarının belirlenmesi ve bilinçlenmelerini sağlayacak önerilere yer verilmesi amacı ile bu araştırmanın yapılmasına karar verilmiştir. Araştırmanın problem cümlesi “2–16 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerin akıllı cihazlardaki uygulamaların bilinçli kullanım ile ilgili farkındalık durumları hangi düzeydedir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu problem cümlesine ait alt problemler aşağıdaki şekildedir:

1. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuk ya da çocukları sıklıkla hangi teknolojik cihazları (tablet, akıllı telefon, bilgisayar) kullanmaktadır?
2. Ebeveynler çocuk ya da çocuklarının akıllı cihazları kullanmaları konusunda tedirginlik hissetmekte midirler ve bu konuda hangi önlemleri almaktadırlar?

3. Ebeveynler çocuklarının kullandığı akıllı cihazlara kısıtlama getirmekte midirler? Getiriyorlarsa hangi kısıtlamalar getirmektedirler ve bu kısıtlamalar hakkındaki düşünceleri nelerdir?
4. Ebeveynler çocukları için akıllı cihazlara uygulama yüklerken uygulamanın içeriğine dikkat etmekte midirler ve cihazlara uygulama yüklerken dikkat ettikleri noktalar nelerdir?
5. Ebeveynler PEGI ve ESRB derecelendirmelerini daha önce duymuşlar mıdır; bu derecelendirmeler hakkında ne düşünmektedirler? Bu derecelendirmeleri duyduysalar akıllı cihazlara uygulama yüklerken bu derecelendirmelere dikkat etmekte midirler?
6. Ebeveynler Android işletim sisteminin uygulama marketinde (Google Play) yer alan ebeveyn denetimi özelliğini veya iOS işletim sisteminin sınırlamalar özelliğini kullanmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması desenine göre yürütülmüş, veriler yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Durum çalışması, nasıl ve niçin sorularını yanıtlamaya çalışan araştırmacının kontrol altına alamadığı bir olgu ya da olayı derinlemesine incelemesine imkan tanıyan, gerçek hayat bağlamında yer alan olgulara odaklanan araştırma desendir (Yıldırım ve Şimşek, 2008; Yin, 2003). Yin (2003), bütüncül tekil durum desenleri (Tip 1), gömülü tekil durum desenleri (Tip 2), bütüncül çoğul durum desenleri (Tip 3) ve gömülü çoğul durum desenleri (Tip 4) olmak üzere dört tip durum çalışması deseni olduğunu belirtmiştir. Yin'e (2003) göre günlük veya olağan bir durumun ayrıntılarını ve koşullarını betimlemek amacıyla temsili veya tipik bir durumun çalışılması bütüncül tekil durum desen (Tip 1) çalışmasını gerektirir. Bu çalışma bütüncül tekil durum deseninde (Tip 1) modellenip yürütülmüştür. Yin (2003), durum çalışması araştırmalarında veri kaynakları, çalışmanın odaklandığı duruma ilişkin yaşantı ve anlamları ortaya

koyabilecek kişi veya gruplar olduğundan kullanılabilir en önemli veri toplama yönteminin görüşme olduğunu belirtmiştir. Bu çalışma akıllı cihaza sahip ve 2–16 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerin görüşlerine yönelik bir çalışma olduğu için nitel veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Ekiz'e (2003) göre görüşme yöntemi insanların neyi neden düşündüklerini, duygu ve tutumlarının neler olduğunu, davranışlarını yönlendiren faktörleri ortaya çıkarmayı sağlayan bir veri toplama yöntemidir. Yarı yapılandırılmış görüşme yönteminde görüşme soruları önceden hazırlanır, ancak görüşme esnasında soruların yeniden düzenlenmesine izin verilerek görüşme süreci esneklik sağlanır (Ekiz, 2003).

Araştırmanın katılımcıları Batı Anadolu'da bir şehir merkezinde ikamet etmekte olan 2–16 yaş aralığında çocuğa sahip olup akıllı cihaz kullanan 26 anne ve 7 baba olmak üzere 33 ebeveynidir. Katılımcılar amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Ölçüt örnekleme yönteminde, örneklemin problem durumu ile ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulması söz konusudur (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008).

Nitel araştırmada geçerlik araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu gibi ve olabildiğince objektif olarak gözlemlenmesidir (Uzuner,1999; Kirk ve Miller, 1986'den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2008). Geçerlik için görüşme formu hazırlanırken konu ile ilgili literatür taraması yapılmış ve hazırlanan görüşme sorularının araştırmanın amacına uygunluğunu belirlemek amacıyla bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi alanında iki uzmandan görüş alınmış ve uzmanların önerileri doğrultusunda görüşme sorularının araştırma amacına uygun olarak düzenlenmesi, soruların ve alt soruların sıralaması, soruların ifade açısından Türkçe dil bilgisine uygunluğu vb. konularda düzeltmeler yapılmıştır. Görüşme esnasında katılımcılara, yaşları, eğitim durumları, internete nasıl eriştikleri, hangi teknolojik cihazları sıklıkla kullandıkları şeklindeki demografik soruların yanı sıra araştırmanın alt problemlerine uygun görüşme soruları yöneltilmiştir.

Ebeveynlerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler yazılı hale getirilmiş ve rastgele seçilen dört ebeveyn yazılı hale getirilmiş görüşme verileri gösterilmiş ve doğruluğu

teyit edilmiştir. Veriler daha sonra içerik analizi yapılarak kodlanmıştır. İçerik analizi; görüşme sonucunda ortaya çıkan verilerin incelenip kodlandığı ve yapılan kodlamalara göre sınıflandırılarak yorumlandığı, görüşülen kişilerin görüşlerini yansıtmak amacıyla alıntılarının kullanıldığı analiz tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Güvenirlilik için verilerin analizinde kodlama kontrolünün yapılması ve kodlama uyumunun yeterli olup olmadığına ulaşabilmek amacıyla rastgele seçilen dört katılımcıya ait görüşme verileri ikinci araştırmacı tarafından kodlanmıştır. İki araştırmacı arası uyum $\text{“Güvenirlilik}=(\text{uyuşum olan kategorilerin sayısı})/(\text{uyuşum olan ve olmayan kategorilerin toplam sayısı})\text{”}$ formülü (Miles ve Huberman, 1994) ile 0,84 olarak bulunmuştur. İki farklı kodlayıcının uyumunu için 0,70 üzerindeki değerlerin kodlayıcılar arası güvenirlilik için yeterli olduğu ifade edilmiştir (Miles ve Huberman, 1994). Kodlayıcılar arası uyum değerinin doğruluğunu desteklemek için Cohen'in Kappa katsayısı hesaplanmış ve bu değer 0,836 olarak bulunmuştur. 0,80 ve üzerindeki değerlerin kodlayıcılar arası uyumunun yüksek düzeyde güvenirliliği işaret ettiği belirtilmiştir (Cohen, 1960; Graham, Milanowski ve Miller, 2012). Kodlayıcılar arası uyum için iki farklı yöntem ile hesaplanmış olan güvenirlilik katsayısının yüksek çıkmış olması nedeniyle verilerin kodlamasının güvenilir olduğu yorumu yapılabilir.

BULGULAR

Görüşmelerden elde edilen veriler yazılı hale getirildikten sonra içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenip kodlanmış ve veriler analiz edildikten sonra belirlenen kodlar yardımıyla aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Katılımcılar 2-16 yaş aralığında bir, iki veya üç tane çocuğu olan 28-50 yaş aralığındaki anne babalardan oluşmuştur. Katılımcıların cinsiyetleri ve eğitim durumları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyetleri ve Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Doktora	9	1	10
Yüksek lisans	1	1	2
Lisans	10	1	11
Lise	1	4	5
Ortaokul ve ilkokul	5	-	5
Toplam	26	7	33

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıları çoğunun kadınlardan (annelerden) (26 kişi) oluştuğu, yine çoğunun lisans ve üstü eğitim düzeyinde (23 kişi) olduğu görülebilir.

Çalışmanın birinci alt problemine yanıt bulmak için katılımcılara “Çocuk ya da çocuklarınız sıklıkla hangi teknolojik cihazları (tablet, akıllı telefon, bilgisayar) kullanıyor?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar analiz edildiğinde çocuklarının sıklıkla tablet, akıllı telefon ve bilgisayar şeklinde her üç cihaz türünü de kullandığını belirten ebeveyn sayısı 7; tablet ve akıllı telefon kullandığını belirten ebeveyn sayısı 7; tablet ve bilgisayar kullandığını belirten ebeveyn sayısı 5; akıllı telefon ve bilgisayar kullandığını belirten ebeveyn sayısı 4 olarak bulunmuştur. Ebeveynlerden 4 tanesi çocuğunun sıklıkla akıllı telefon kullandığını; 3 tanesi tablet kullandığını, 1 tanesi bilgisayar kullandığını ve 2 tanesi de çocuklarının akıllı cihazları kullanmadığını belirtmiştir. Tablet ve akıllı telefon, en çok ebeveyn tarafından (22’şer kişi) sıklıkla kullanıldığı belirtilen cihazlar olmuştur. Bilgisayar ise 17 ebeveyn tarafından sıklıkla kullanıldığı belirtilen cihaz olmuştur. Buradan çocukların kolaylıkla yanlarında bulundurabildikleri cihazları sıklıkla kullanmayı tercih ettikleri sonucuna ulaşılabilir.

Çalışmanın ikinci alt problemi olan “Ebeveynler çocuk ya da çocuklarının akıllı cihazları kullanmaları konusunda tedirginlik hissetmekte midirler ve bu konuda hangi önlemleri almaktadırlar?” sorusuna yanıt bulmak için ebeveynlere “Çocuklarınızın akıllı cihazları kullanmaları konusunda tedirginlik hissediyor musunuz? Ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya 28 ebeveyn tedirginlik hissettiğini belirtmiştir. En çok tedirginlik hissedilen durumlar, çocuğun yaşına uygun olmayan

sitelere erişiminden endişelenilmesi (13 kişi); çocuğun kendine sınır koyamamasından endişelenilmesi (6 kişi); sağlık problemlerinden endişelenilmesi (göz bozuklukları, radyasyon, psikolojisinin etkilenmesi) (4 kişi); çocuğun bağımlı olmasından endişelenilmesi (2 kişi) olarak bulunmuştur.

“Tedirginlik hissettiğiniz konularda önlem alıyor musunuz, hangi önlemleri alıyorsunuz?” sorusuna katılımcıların 29’u önlem aldığını belirtirken, 4’ü ise herhangi bir önlem almadığını ifade etmiştir. Önlem almadığını belirten 2,5 yaşında çocuğu olan ebeveynlerden biri, “henüz bunlar için erken” (Katılımcı 28) yanıtını vermiştir. Önlem almadığını belirten diğer ebeveynlerden biri önlem almama sebebi olarak “hiçbir önlem işe yaramadı, anne ve baba olarak etkisiz kaldık” (Katılımcı 15) şeklinde açıklama yapmıştır. Bir katılımcı ise 14 yaşındaki çocuğu için “tedirginlik hissetmediğini” ifade etmiştir (Katılımcı 11). Bu sorudan elde edilen bulgulara göre çok küçük ve büyük yaşta çocuğu olan ebeveynlerin akıllı cihazları kullanmaları konusunda daha az tedirginlik hissediyor oldukları ve önlem alma ihtiyacı hissetmedikleri söylenebilir. Katılımcıların aldıklarını belirttikleri önlemler ise Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Ebeveynlerin Akıllı Cihazların Kullanımı Konusunda Aldıkları Önlemler

Önlemler	Kişi Sayısı
Kural konması	25
• Zaman kısıtlaması	16
• İçerik kısıtlaması	3
• Çocuğun uyarılması	3
• Kural koyarak önlem alınması	3
Ebeveyn denetiminde kullanım	12
Yaş sınırlaması	4
Farklı etkinlikler	1
Uygunsuz içeriğin engellenmesi	1

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların aldıklarını belirttikleri önlemler içerisinde en çok kişi tarafından belirtilen önlemin “akıllı cihazların kullanımı konusunda kural konması” olduğu görülebilir (25 kişi). Kural konması içerisinde de ise “zaman kısıtlaması

konulması” en çok ebeveyn tarafından (16 kişi) belirtilmiştir. Bu kategori içinde değerlendirilen yanıtlardan “içerik kısıtlaması yapılması” 3 ebeveyn tarafından ifade edilmiştir. 3 ebeveyn ise “çocuğun uyarılması/çocukla konuşulması” şeklinde kural koyduğunu ifade etmiştir. 3 ebeveyn ise sadece kural koyarak önlem aldığını ifade etmiştir. Bir ebeveyn hem “zaman kısıtlaması konulması” hem de “içerik kısıtlaması yapılması” şeklinde önlem aldığını belirtmiştir. Akıllı cihazların kullanımı konusunda alınan önlemler içinde çoğu katılımcı (12 kişi) “ebeveyn denetiminde (çocuk ile beraber) kullanım” olarak kodlanan yanıtı vermiştir. 4 katılımcı ise yaş sınırlamasına dikkat ettiğini belirtmiştir. Katılımcıların akıllı cihazların kullanımı konusunda aldıklarını belirttikleri önlemler konusunda elde edilen bulgulardan ebeveynlerin en çok aldıkları önlemin akıllı cihazların kullanımı konusunda kural konması şeklinde olduğu, kural olarak da süre kısıtlaması yapılmasının kullanıldığı sonucu çıkarılabilir.

“Ebeveynler çocuklarının kullandığı akıllı cihazlara kısıtlama getirmekte midirler? Getiriyorlarsa hangi kısıtlamalar getirmektedirler ve bu kısıtlamalar hakkındaki düşünceleri nelerdir?” şeklindeki çalışmanın üçüncü alt problemine yanıt bulmak için katılımcılara ilk olarak “Çocuklarınızın kullandığı akıllı cihazlara kısıtlama getiriyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcıları 30 tanesi “evet, kısıtlama getiriyorum” 3 tanesi “hayır, kısıtlama getirmiyorum” şeklinde yanıt vermiştir. Elde edilen bu veriye göre ebeveynlerin kısıtlama getirme konusuna önem verdikleri sonucuna ulaşılabilir. Getirilen kısıtlamalar konusunda derinlemesine bilgi elde etmek için katılımcılara “Şifre koyma, veli kontrol uygulamaları, güvenlik önlemleri, süre kısıtlaması gibi kısıtlamalardan hangisi ya da hangilerini getiriyorsunuz? Açıklar mısınız?” alt sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen yanıtlardan elde edilen bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: Ebeveynlerin Akıllı Cihazların Kullanımına Getirdikleri Kısıtlamalar

Kısıtlama	Kişi sayısı
Süre kısıtlaması	26
Şifre koyma	6
Veli kontrol uygulaması	6
Yaş sınırlaması	3
İçerik kısıtlaması	1
Kısıtlama yok	3

Ebeveynlerin en çok getirdiklerini belirttikleri kısıtlama “süre kısıtlaması” şeklindedir (26 kişi). Bu soruda yaptıkları açıklamalarda 6 yaşından küçük çocuğu olan ebeveynler (5 kişi) cihaz kullanımına 30-60 dakika izin verdiklerini; daha üst yaşlarda çocuğu olanlar (13 kişi) ise cihaz kullanımına 1-2 saat süre ile izin verdiklerini belirtmiştir. Yanıtı “süre kısıtlaması” olarak kodlanan ebeveynlerin 5 tanesi “çocuklarına sadece hafta sonu veya ödevleri bittiği zaman akıllı cihazları kullanabilme” şeklinde kısıtlama getirdiğini ifade etmiştir. Ebeveynlerden 6 tanesi “cihaza şifre koyma” şeklinde kısıtlama getirdiğini; 6 tanesi ise “veli kontrol uygulaması” kullanarak kısıtlama yaptığını ifade etmiştir. Ebeveynlerin 3 tanesi çocukların kullandığı cihazlarda “yaş sınırlaması” özelliğini kullandığını; 1 tanesi ise “içerik kısıtlaması” yaptığını belirtmiştir.

Katılımcıların yaptıkları kısıtlamalar hakkındaki düşünceleri de sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4: Ebeveynlerin Kısıtlamalar Hakkındaki Görüşleri

Kısıtlama	Kişi sayısı
Faydalı bulma	18
Kısmen faydalı bulma	7
Zorunluluk hissetme	1
Faydalı bulmama	7

Tablo 4 incelendiğinde, ebeveynlerin büyük çoğunluğunun (18 kişi) getirmiş oldukları kısıtlamaları faydalı buldukları; bir kısmının (7 kişi) kısmen faydalı buldukları

görülebilir. Ebeveynlerden bir tanesi ise “zorunluluk hissettiği için kısıtlama yaptığını”, 7 tanesi kısıtlama getirmeyi “ faydalı bulmadığını” ifade etmiştir. Bunun sebepleri olarak ebeveynler, “kısıtlamaların tek başına etkili ve yeterli olmadığı” (Katılımcı 7); “çocuklarının yaşları küçük olduğu için şimdilik işe yaradığı ancak ileriki zamanlarda yeterli olmayacağı” (Katılımcı 3); “çocuğun bu konuda kendisinin farkındalığının olması gerektiği” (Katılımcı 10); “sürekli yanlarında olmadığım için çok etkili olduğunu düşünmüyorum” (Katılımcı 26) şeklinde görüşler ifade etmişlerdir.

Çalışmanın dördüncü alt problemi olan “Ebeveynler çocukları için akıllı cihaza uygulama yüklerken uygulamanın içeriğine dikkat etmekte midirler ve cihaza uygulama yüklerken dikkat ettikleri noktalar nelerdir?” sorusuna yanıt bulmak için katılımcılara “Çocuklarınız için cihazınıza uygulama yüklerken uygulamanın içeriğine (örneğin şiddet, kötü dil kullanımı, uygunsuz içerik vb. konulara) dikkat ediyor musunuz? Örnek verir misiniz? Cihazlarınıza uygulama yüklerken dikkat ettiğiniz noktalar nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen yanıtlar analiz edildiğinde katılımcıların 25 tanesinin dikkat ettiğini, 8 tanesi ise dikkat etmediğini ifade ettiği görülmüştür. Ebeveynlerin çocukları için cihazlarına uygulama yüklerken dikkat ettiklerini belirttikleri noktalarla ilgili bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Ebeveynlerin Cihazlarına Uygulama Yüklerken Dikkat Ettikleri Noktalar

Dikkat Edilen Noktalar	Kişi Sayısı
Çocuk psikolojisine zarar verecek içerik olmaması	15
Çocuğun yaşına uygun olması	14
Eğitsel içerikli olması	9
Çocuğun yüklediği uygulamaların kontrol edilmesi	5
İndirme oranları, yapılan yorumlar ve güvenilirlik	4
Cihazın özelliklerine kısıtlama getirilmesi	3
Kişisel bilgilere ulaşan uygulamalar olmaması	2
Sohbet özelliğinin olmaması	2

Tablo 5’te yer alan bulgular incelendiğinde, ebeveynlerin çocukları için cihazlarına uygulama yüklerken en çok dikkat ettiklerini belirttikleri noktanın, cinsellik, şiddet ve

argo içeren veya bağımlılık yapabilecek içerikler olmaması şeklinde ifade edilen çocuğun “psikolojisine zarar verecek içerik olmaması” kategorisi olduğu görülebilir (15 kişi). Tablo 5’te de görüldüğü üzere 14 kişi cihazına uygulama yüklerken “çocuğun yaşına uygun olmasına” dikkat ettiğini belirtmiştir. Dikkat edildiği ifade edilen noktalardan bir diğeri ise uygulamanın “eğitsel içerikli olması”dır (9 kişi). “Çocuğun yüklediği uygulamaların kontrol edilmesi” veya “yüklemenin aile tarafından yapılması” ise 5 ebeveyn tarafından; “oyunların indirme oranlarına, yapılan yorumlara ve güvenilirliğe dikkat edilmesi” 4 ebeveyn tarafından ifade edilmiştir. Elde edilen bu bulgulara göre ebeveynlerin çoğunun çocukları için akıllı cihaza uygulama yüklerken uygulamanın içeriğine dikkat etmekte oldukları yorumu yapılabilir.

“Ebeveynler PEGI ve ESRB derecelendirmelerini daha önce duymuşlar mıdır; bu derecelendirmeler hakkında ne düşünmektedirler? Bu derecelendirmeleri duyduysalar akıllı cihaza uygulama yüklerken bu derecelendirmelere dikkat etmekte midirler?” şeklindeki beşinci alt probleme yanıt bulmak için katılımcılara “PEGI ve ESRB derecelendirmelerini daha önce duydunuz mu? Bunlar hakkında ne düşünüyorsunuz? Duyduysanız akıllı cihazınıza uygulama yüklerken bunların derecelendirmelerine dikkat ediyor musunuz? Bir örnek verir misiniz?” sorusu sorulmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu (27 kişi) bu ifadeleri daha önce hiç duymadıkları belirtirken katılımcıların çok azı (6 kişi) duyduğunu ve kullandığını ifade etmiştir. PEGI ve ESRB derecelendirmelerini duyduğunu ifade eden ebeveynler, önceki soruda çocuğunun yaşına uygun olmayan içerikleri engellediklerini ve yorumlar ile puanları dikkate aldıklarını belirtmiş olanlardır. Ebeveynlerin çoğunun (23 kişi) eğitim durumunun lisans ve üstü düzeyde olduğu göz önüne alındığında katılımcıların büyük çoğunluğun (27 kişi) PEGI ve ESRB ifadelerini daha önce hiç duymadıkları belirtmeleri şeklindeki bu bulgu, bu konuda bilinçlendirme çalışmalarının yeterince yapılmadığı şeklinde yorumlanabilir. PEGI ve ESRB derecelendirmelerini duymadığını ifade eden ebeveynler ise; “bilgim yok” (Katılımcı 12, Katılımcı 14, Katılımcı 17); “hiç duymadım” (Katılımcı 31), “uygulamaları kendim inceliyorum” (Katılımcı 12); “bundan sonra dikkat edeceğim” ve “araştıracam” (Katılımcı 14, Katılımcı 32) şeklinde yanıtlar

vermişlerdir. Verilen bu yanıtlar ebeveynlerin çocuklarının akıllı cihazları kullanımları konusunda bilinçlenmek istedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmanın altıncı alt problemi olan “Ebeveynler Android işletim sisteminin uygulama marketinde (Google Play) yer alan ebeveyn denetimi özelliğini veya iOS işletim sisteminin sınırlamalar özelliğini kullanmakta mıdır?” sorusuna yanıt bulmak için katılımcılara “Uygulama marketinde (Google Play) ebeveyn denetimi özelliğini veya iOS işletim sisteminin sınırlamalar özelliğini kullanıyor musunuz? Nasıl? Açıklar mısınız?” sorusu yöneltilmiştir. 28 katılımcı bu özelliği kullanmadığını; 5 katılımcı ise kullandığını ifade etmiştir. Bu özelliği kullanmadığını belirten katılımcılar sebep olarak “*çocuğun yaşının küçük olması*” (Katılımcı 32); “*uygulamaları kendisi yüklediği için gereksinim duymadığı*” (Katılımcı 5); “*bu özelliği hiç duymadığı*” (Katılımcı 31), “*kısıtlamaların cihazlarda zaten olduğu için bu özelliği kullanmaya gerek duymadığı*” (Katılımcı 24) şeklinde yanıtlar vermişlerdir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Son yıllarda teknolojinin gelişmesi ve internetin hayatımızda önemli yere sahip olmasıyla hayatımızda büyük yer edinen akıllı cihazlar kişilere kolaylık sağlamaktadır. Bilgiye hızlı erişim sağlaması ve pek çok uygulamayı üzerinde bulundurmasıyla günlük hayatta en sık kullanmakta olduğumuz bu cihazların faydalarının yanında zararları da bulunmaktadır (Kuzu, 2008). Zararlarından en çok etkilenecek durumda olan ise küçük yaştaki çocuklardır. Bu çalışmada görüşme yapılan ebeveynler, çocuklarının akıllı cihazları sıklıkla kullanmakta olduklarını belirtmişlerdir. Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre çocukların kolaylıkla yanlarında bulundurabildikleri cihazları kullanmayı tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Görüşülen ebeveynlerin akıllı cihazların çocukları tarafından kullanımını konusunda oldukça endişe duydukları görülmüştür. Araştırmada ebeveynlerin en çok tedirginlik hissettikleri durumların, çocuklarının yaşına uygun olmayan sitelere erişiminden, kendilerine sınır koyamamasından, sağlık problemlerinden ve bağımlı olmasından endişelenilmesi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç Kutner ve diğerleri (2008) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ile benzerlik

göstermektedir. Buna göre akıllı cihazların çocuklar tarafından sıklıkla kullanıldığı ve bu durumun ebeveynleri endişelendirdiği ifade edilebilir.

Çalışmada ebeveynlerin tedirginlik hissettikleri konularda önlem aldıklarını belirttikleri; çok küçük ve büyük yaşta çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının akıllı cihazları kullanmaları konusunda önlem alma ihtiyacı hissetmedikleri görülmüştür. Araştırmada en çok ebeveyn tarafından alındığı belirtilen önlem olarak akıllı cihazların kullanımı konusunda kural konması; kural olarak da süre kısıtlaması yapılması ifade edilmiştir. Akıllı cihazların kullanımı konusunda alınan önlemler içinde belirtilen bir diğer önlem ise ebeveyn denetiminde (çocuk ile beraber) kullanım olmuştur. Bu bulgu ile Lee ve Chea (2007) tarafından yapılan çalışmadaki ebeveynlerin çocuklarının bilgisayar ve internet kullanımına yönelik yaklaşımları olarak ortaya konulan “süre sınırlaması koyma” ve “bilgisayar ya da interneti birlikte kullanma” yaklaşımları ile benzerlik göstermektedir. Buna göre çocukların akıllı cihazları kullanımına yönelik alınan önlem olarak süre kısıtlaması ve çocukla ile beraber kullanımın hem farklı ülkeler hem de farklı zamanlar için geçerli bir yaklaşım olduğu ifade edilebilir.

Çalışmada, ebeveynlerin çocukları için cihazlarına uygulama yüklerken en çok dikkat ettiklerini belirttikleri noktaların, çocuğun psikolojisine zarar verecek içerik olmaması, çocuğun yaşına uygun içerik olması ve eğitsel içerik olması şeklinde olduğu görülmüştür. Buna göre çalışmaya katılan ebeveynlerin çoğunun çocukları için akıllı cihaza uygulama yüklerken uygulamanın içeriğine dikkat etmekte oldukları sonucuna ulaşılabilir. Bu bulgu ile Karataş (2010) tarafından yapılan çalışmanın bulguları benzer olduğu ifade edilebilir. Karataş'ın çalışmasında görüşme yapılan ebeveynler ve öğrenciler oyunlar için kullanılan akıllı etiketlere dikkat ettiklerini ifade etmişler ancak öğrencilerin 9-11 yaş grubu için uygunsuz olarak etiketlenmiş oyunları oynadıklarını belirttikleri görülmüştür. Bu çalışmada görüşme yapılan ebeveynlerin çocuklarına kullandıkları akıllı cihazlarla hangi içeriklere ulaştıkları sorulmamıştır. Yapılacak başka bir çalışmada bu bilgi sorulabilir.

Araştırmada katılımcıların büyük çoğunluğunun PEGI ve ESRB derecelendirmelerini daha önce hiç duymadıkları ortaya çıkmıştır. Ebeveynlerin çoğunun eğitim durumunun

lisans ve üstü düzeyde olduğu göz önüne alındığında katılımcıların büyük çoğunluğunun PEGI ve ESRB ifadelerini daha önce hiç duymadıkları belirtmeleri, bu konuda bilinçlendirme çalışmalarının yeterince yapılmadığı şeklinde yorumlanmıştır. PEGI ve ESRB içerik derecelendirmelerini daha önce duymadıklarını ifade eden ebeveynlerin vermiş oldukları yanıtlardan içerik derecelendirme sistemleri hakkında yeterli bilgileri olmasa da çocukları için gerekli önlemler alabilmek için çabaladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin büyük bir çoğunluğu Android işletim sisteminin uygulama marketinde yer alan ebeveyn denetimi özelliğini veya iOS işletim sisteminin sınırlamalar özelliğini kullanmadıklarını ifade etmişlerdir. Çalışmada ortaya çıkan ebeveynlerin çok azının ebeveyn denetimi veya sınırlamalar özelliğini kullandıkları sonucu, Ayas ve Horzum'un (2013) yaptığı çalışmadaki ebeveynlerin çok azının ebeveyn kontrol yazılımını kullandıkları sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmada, içerik ve yaş derecelendirme sistemlerinin ebeveynler tarafından bilinmemesine rağmen katılımcıların uygulamaların içeriğine kendilerinin baktıklarını belirtmeleri, çocukların kullandığı akıllı cihazları kontrol etmede içerik bilgilerinin, Özhan'ın (2011) çalışmasında belirttiği gibi güvenlik sağlamada ve olumsuz etkileri (örneğin şiddet, kötü dil kullanımı, uygunsuz içerik vb. konularda) kontrol altına almada yardımcı olduğu ifade edilebilir. Buradan yola çıkılarak PEGI içerik tanımlayıcıları ve ESRB yaş derecelendirme sistemlerinin kullanımlarının artmasının ebeveynlere çocukları için akıllı cihazlara uygulama yüklerken kolaylık sağlayacağı düşünülebilir. Bu çalışmada çocuklarının akıllı cihazları kullanmaları konusunda endişe duyan ebeveynlere yol göstermek ve bu konu hakkında bir farkındalık oluşturulmak da istenmiştir. PEGI içerik tanımlayıcıları ve ESRB yaş derecelendirmeleri konusundaki bilinç düzeyinin artırılması amacıyla ebeveynler için eğitim düzenlenerek, eğitim hakkında görüş ve düşüncelerin alındığı araştırmalar yapılabilir.

Bu çalışma 33 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonuçlarının güvenilirliğini arttırmak için başka örnekleme çalışmaları tekrarlanabilir. Ayrıca, çok sayıda kişiye ulaşılarak genel profilin ortaya konulması için ebeveynlerin çocukları için akıllı cihazlara uygulama

yükleme konusundaki bilinç düzeylerini belirlemek amacı ile bir ölçek geliştirme çalışması yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Akkoyunlu, B. & Tuğrul, B. (2002). Okul öncesi çocukların ev yaşantısındaki teknolojik etkileşimlerinin bilgisayar okuryazarlığı becerileri üzerindeki etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 12-21.
- Ayas, T. & Horzum, M. B. (2013). İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ve Aile İnternet Tutumu, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57.
- Aydın İ. (2013). Çocuk, internet ve etik. *Gençlik araştırmaları dergisi*, 2, 106.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (Geliştirilmiş 2. baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cohen, J. (1960). A coefficient of agreement for nominal scales. *Educational and Psychological Measurement*, 20, 37-46.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- ESRB (2016, Kasım). The ESRB Rating System. <http://www.esrb.org/> adresinden erişilmiştir.
- Felini, D. (2014). Beyond today's video game rating systems: A critical approach to PEGI and ESRB, and proposed improvements. *Games and Culture*, 10(1), 106-122.
- Graham, M., Milanowski, A., & Miller, J. (2012). Measuring and Promoting Inter-Rater Agreement of Teacher and Principal Performance Ratings. Center for Educator Compensation Reform. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED532068.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Karataş, E. (2010). *A case study: Do Turkish elementary school students' play e-games consciously? What about their teachers and parents?* In J. Sanchez & K. Zhang (Eds.), Proceedings E-Learn 2010--of World Conference on E-Learning in Corporate, Government, Healthcare, and Higher Education 2010 (s. 506-510). Orlando, Florida, USA: Association for the Advancement of Computing in Education (AACE). <http://www.editlib.org/p/35594> adresinden erişilmiştir.
- Kılınç, S. (2015). *Okul öncesi çağındaki çocukların teknoloji kullanımı hakkında ebeveyn görüşlerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Kutner, L. A., Olson, C. K., Warner, D. E., & Hertzog, S. M. (2008). Parents' and sons' perspectives on video game play. *Journal of Adolescent Research*, 23(1), 76-96.
- Kuzu, A. (2008). *İnternet Kullanımı ve Aile Araştırması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları. Genel Yayın No: 133.

- Lee, S. J. & Chae, Y. G. (2007). Children's Internet Use in a Family Context: Influence on Family Relationships and Parental Mediation. *Cyberpsychology & behavior*, 10, 640-644.
- Mattern, F. (2003, Aralık). From smart devices to smart everyday objects (Extended Abstract). http://www.vs.inf.ethz.ch/publ/papers/Generic_106.pdf. adresinden erişilmiştir.
- Özhan, S. (2011). Dijital oyunlarda değerlendirme ve sınıflandırma sistemleri ve Türkiye açısından öneriler. *Aile Toplum ve Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 25, 22-27.
- PEGI (2016, Kasım). About PEGI? What do the labels mean? <http://www.pegi.info/en/index/id/33/> adresinden erişilmiştir.
- Umbut (2012, Aralık). PEGI ve ESRB Sınıflandırma Sistemi Nedir? <http://www.psvitaturkiye.com/pegi-ve-esrb-siniflandirma-sistemi-nedir/> adresinden erişilmiştir.
- Uzuner, Y. (1999). *Niteliksel Araştırma Yaklaşımı*. Bir, A. A. (Yay. haz.) Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri içinde (s. 173-193). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1081, Açıköğretim Fakültesi Yayınları No: 601.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (6.baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. (2003). *Case Study Research, Design and Methods* (Third Edition). Londra: Sage Publications.

SUMMARY

Aim

Today, technological devices called smart devices have emerged because of the development of information technologies (Mattern, 2003). A number of content definitions and age rating standards were defined for applications that could be installed on these devices and were frequently used by children and these standards was made available to parents. These are Pan European Game Information [PEGI] content identifiers and Entertainment Software Rating Board [ESRB] age ratings. With these standards, parents are informed about applications or games before downloading them, and they can limit the accessing content according to their children's age. PEGI content descriptors and ESRB age ratings are used together with age classification icons to show the applications or games addressed at which age. In the literature in Turkey, any study of the level of parents' consciousness was not found about PEGI content descriptors and ESRB age ratings. It was decided to carry out this research with the aim of determining awareness of the parents on this issue and providing them with an opportunity to be aware of this issue. The problem of the research was stated that "at what level was awareness of the parents about PEGI content descriptors and ESRB age ratings for applications or games setting up on smart devices?"

Method

The research was carried out with the case study from the qualitative research designs and the data were collected using semi-structured interview method. Participants of the study were 33 parents, including 26 females and 7 males, who have children aged 2-16 years living in a city centre in western Anatolia in the second semester of 2016–2017 academic year. Participants were selected by the purposeful sampling method. While preparing the interview form, the literature was reviewed and the interview questions were prepared, reviewed by two experts in order to determine the suitability of the questions for the aim of the research and corrected according to the recommendations of the experts for validity. In the interview, the participants were asked about demographic questions such as age, number of their children, children's ages, education status, as well as questions about: whether they felt anxiety when their children were using smart devices and what measures they took in this regard; which constraints they brought in use of the smart devices; what they thought about these constraints; whether they heard of PEGI and ESRB before; what they thought about these standards; if they heard these standards, whether they paid attention to these standards when installing applications on the smart device; whether they used the parental control of the application market on Android operating system or the limitation feature of iOS operating system. The data obtained from interviews with the parents was coded by content analysis, after it was written.

Findings

According to the findings from the interviews, the children often preferred to use the devices they can easily keep with them. The parents were quite concerned about the use of smart devices by their children. The most anxious situation was parents worrying about their children's access to sites not suitable for their age, their inability to limit themselves, their health problems and their

addiction. Parents stated that they were taking precautions in the matters they were worried about; the rules on the use of smart devices were taken by the parent as a precaution at most; time constraint was stated as a rule. The finding that the vast majority of participants never heard of PEGI and ESRB ratings was emerged. A large majority of parents stated that they did not use the parental control of the application market on Android operating system or the limitation feature of iOS operating system.

Discussion, conclusions and suggestions

The findings in which the parents felt the most anxiety when their children had access to sites not suitable for their age, their inability to limit themselves, their health problems and their addiction were similar to the results of the study conducted by Kutner et al. (2008). Accordingly, it was concluded that smart devices were frequently used by children made parents worried. Findings related to parental precautionary measures were similar to those of the study by Lee and Chea (2007), "time restriction" approach, which was the approach of parents to their children's computer and internet use. That the parents who did previously not hear of PEGI and ESRB content standards tried to take the necessary precautions for their children, even if they do not have enough information about content rating systems, was concluded. The finding in which few parents used parental controls feature or limitation feature was similar to the results of the study conducted by Ayas and Horzum (2013) in which very few parents used parental control software. In order to increase the level of consciousness about PEGI content descriptors and ESRB age ratings, instruction for parents can be made and research on opinions and thoughts about the instruction can be carried out. This study was conducted with a limited number of participants (33 persons), so the study can be repeated in a wider sample. In order to reach a large number of people and to establish a general profile, a scale development study can be carried out.